

Mokslinio seminaro programa

2020 m. lapkričio 12 d. (ketvirtadienis)

10.00–10.30 LIETUVIŲ KALBOS KATEDROS 80-AJAM JUBILIEJUI SKIRTOS PARODOS ATIDARYMAS (Baltoji salė)

VU rektorius prof. dr. Rimvydas Petrauskas
VU Filologijos fakulteto dekanė prof. dr. Inesa Šeškauskienė
VU bibliotekos generalinė direktorė Irena Krivienė

PIRMAS POSĖDIS (K. Donelaičio a.)
Pirmininkauja doc. dr. Vilma Zubaitienė

11.00–11.10 TKI instituto direktorės prof. dr. Meilutės Ramonienės sveikinimo kalba

11.10–11.30 Regina Venckutė *Lietuvių kalbos katedros veikla iki 1990 m.*

11.30–11.50 Evalda Jakaitienė *Dvikalbė lietuvių leksikografija vakar ir šiandien*

11.50–12.10 Regina Koženiauskienė *Retorikos tyrimai Vilniaus universitete*

12.10–12.30 Aldona Paulauskienė *Kas yra gramatika*

12.30–12.50 KAVOS PERTRAUKĖLĖ

ANTRAS POSĖDIS (K. Donelaičio a.)
Pirmininkauja prof. dr. Irena Smetonienė

12.50–13.10 Vitas Labutis *Sintaksės tyrimai Vilniaus universitete*

13.10–13.30 Aldonas Pupkis *Lietuvių kalbos norminimo istorija ir dabartis*

13.30–13.50 Bronius Dobrovolskis *Studentų rengimas mokytojo darbui*

13.50–14.10 Vilma Zubaitienė *Dabartiniai Lietuvių kalbos katedros tyrimai*

14.10–14.30 KAVOS PERTRAUKĖLĖ

14.30 Doc. dr. Aldono Pupkio knygos *Prie lietuvių fonologijos mokyklos ištakų. Iš Alekso Girdenio laiškų* pristatymas ir Povilo Girdenio muzikinės interpretacijos (K. Donelaičio a.)

15.10–15.20 KAVOS PERTRAUKĖLĖ

15:20 Dokumentinio filmo apie Lietuvių kalbos katedros istoriją *Gimtosios kalbos apkabinti* pristatymas (K. Donelaičio a.; rež. V. Kardelis)

ORGANIZATORIUS

Vilniaus
universitetas

Filologijos fakulteto
Taikomosios kalbotyros instituto
Lietuvių kalbos katedra

RENGINIO RĖMĖJAI:

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

LIETUVOS
RESPUBLIKOS
KULTŪROS
MINISTERIJA

Filologijos
fakultetas

Vilniaus universiteto leidykla
Saulėtekio al. 9, III rūmai, LT-01513 Vilnius
info@leidykla.vu.lt, www.leidykla.vu.lt

*Lietuvių kalbos
katedrai – 80!*

MOKSLINIS SEMINARAS

Sinchroniniai ir diachroniniai lietuvių kalbos tyrimai

P R O G R A M A

Vilniaus universiteto Filologijos fakultetas
Universiteto g. 5, Vilnius

2020 m. lapkričio 12 d.

Lietuvių kalbos katedros istorija

Lietuvių kalbos katedra (apie 1978–1979 m.).

I eilėje (iš kairės): Juozas Pikčilingis, Teodora Katilienė, Aldona Paulauskienė, Zigmas Zinkevičius, Julija Žukauskaitė, Adelė Laigonaitė

II eilėje: Vitas Labutis, Meilutė Ramonienė, Regina Venckutė, Irena Bilevičiūtė, X, Kazimieras Ambrasas

III eilėje: Arnoldas Piročkinas, Jonas Palionis, Aldonas Pupkis, Aleksas Girdenis, Adomas Šoblinskas

Įsteigti Lietuvių kalbos katedrą Vilniaus universitete buvo pasiūlyta 1822 m. Tokios katedros steigimo projektą universiteto vadovybei buvo pateikęs universiteto adjunktas K. Kontrimas, tačiau jo sumanymas nebuvo įgyvendintas. Lietuvių kalbos katedra universitete buvo įkurta tik 1940 m. rudenį, kai Vilnius ir Vilniaus kraštas jau buvo grąžintas Lietuvai, o iš Kauno į Vilnių buvo perkeltas Istorijos–filologijos fakultetas ir vietoj Lietuvių kalbos ir literatūros katedros buvo įsteigtos dvi atskiros: Lietuvių kalbos katedra ir Lietuvių literatūros katedra. Lietuvių kalbos kursų fakultete tada skaitė profesoriai P. Skardžius, A. Salys, J. Otremskis ir kiti.

Antrojo pasaulinio karo metu, kai 1943 m. vokiečių valdžia Vilniaus universitetą uždarė, katedros darbas buvo nutrūkęs. Po karo Lietuvių kalbos katedra, kaip ir visas atkurtas universitetas, savo veiklą tęsė toliau. Iš pradžių čia buvo viena Lietuvių kalbos ir literatūros katedra. 1944–1946 m. katedroje buvo dėstomi tokie kalbos kursai: bendrinė lietuvių kalba (prof. J. Balčikonis), lyginamoji lietuvių ir latvių kalbų gramatika, prūsų kalba (prof. J. Otremskis), lietuvių kalbos istorija (doc. J. Kruopas), lietuvių dialektologija, istorinė gramatika (vyr. dėst. J. Senkus), lenkų kalba ir elementarusis lietuvių kalbos kursas (vyr. dėst. E. Samaniūtė). Dėstytojų stigo, studentų buvo nedaug. Visi lituanistai – dėstytojai ir studentai – buvo nuolat tikrinami ir persekiojami sovietinių ideologų. Iš katedros buvo išvaryti teorines disciplinas pajėgūs skaityti J. Kruopas (katedros vedėjas 1950–1951 m.) ir J. Senkus, norėta susidoroti su prof. J. Balčikoniu (vedėju paskirtas po Kruopo). Tačiau lituanistai išgyveno tyliai ir atkakliai dirbdami savo darbą. Įkūrus atskiras Lietuvių literatūros ir Lietuvių kalbos katedras, buvo pakviesta naujų dėstytojų. Lietuvių kalbos katedroje pradėjo dirbti J. Dovydaitis, J. Kabelka, E. Orvydienė, J. Palionis, K. Ulvydas, Z. Zinkevičius, J. Žukauskaitė ir kiti.

Aspirantūra prie katedros įkurta 1948 m. Pirmasis aspirantas buvo J. Palionis, vėliau į aspirantūrą įstojo ir ją baigė V. Grinaveckis, A. Laigonaitė, J. Kazlauskas, J. Pikčilingis, V. Urbutis. Nuo 1950 m. pagyvėjo katedros mokslinis darbas, buvo pradėtos leisti mokslinės

knygos ir vadovėliai. Pirmąją filologijos mokslų kandidato disertaciją 1952 m. apgynė doc. J. Kruopas, vėliau ir kiti katedros nariai: J. Palionis (1953 m.), Z. Zinkevičius (1955 m.), A. Laigonaitė, J. Pikčilingis, V. Urbutis (1956 m.), J. Kazlauskas (1958 m.). Dauguma apgintų disertacijų buvo iš istorinės kalbotyros srities. Septintajame dešimtmetyje katedroje pradėjo dirbti nauja kalbininkų karta (A. Girdenis, E. Jakaitienė, A. Paulauskienė, A. Pupkis ir kiti), pagausėjo katedros aspirantų būrys: kelerius metus iš eilės buvo priimama po 3–4 būsimojus mokslininkus, kurie iki šiol produktyviai dirba įvairiuose Lietuvos universitetuose. Tuo metu aktyviau buvo pradėtos tirti sinchroninės kalbotyros problemos, parašyta mokslinių darbų, remiantis naujesniais struktūriniais kalbos sistemos tyrimo metodais, toliau buvo vaisingai tęsiami tarmių ir kalbos istorijos tyrimai. Katedros veikla įsibėgėjo. Vedėjais tuo laikotarpiu buvo J. Palionis (1953–1959), J. Pikčilingis (1959–1968), V. Mažiulis (1968–1973).

Nuo 1967 m. katedroje pradėtos ginti filologijos mokslų daktaro (dabar habilituoto daktaro) disertacijos. 1967 m. daktaro disertacijas apgynė net trys kalbininkai: J. Palionis, J. Kazlauskas ir Z. Zinkevičius, po metų – V. Mažiulis, o 1971 m. – V. Urbutis. Vėliau tokias disertacijas apgynė A. Paulauskienė (1981 m.), A. Girdenis (1983 m.), A. Piročkinas (1987 m.), E. Jakaitienė (1988 m.), V. Labutis (1994 m.). Už sėkmingą mokslinį darbą keli katedros nariai buvo apdovanoti Lietuvos valstybinėmis premijomis: Z. Zinkevičius (1968 m. už darbą „Lietuvių dialektologija“ ir 1995 m. už kapitalinį veikalą „Lietuvių kalbos istorija“), J. Kazlauskas (1971 m. už knygą „Lietuvių kalbos istorinė gramatika“ – po mirties), A. Piročkinas (1979 m. už knygas „Prie bendrinės kalbos ištakų“, „J. Jablonskis – bendrinės kalbos puoselėtojas“), A. Girdenis (1980 m. už lietuvių kalbos vadovėlius mokyklai kartu su kitais autoriais), A. Paulauskienė (1997 m. už lietuvių kalbos morfologijos tyrinėjimus).

Nuo 1973 iki 1988 m. katedrai vadovavo prof. habil. dr. Zigmas Zinkevičius, 1988–1991 ir 1994–1996 m. jos vedėja buvo prof. habil. dr. Evalda Marija Jakaitienė, 1991–1993 m. – prof. habil. dr. Aldona Paulauskienė, nuo 1996–2006 m. rudens – prof. habil. dr. Regina Koženiauskienė, nuo 2006 m. kovo mėn. – doc. dr. Antanas Smetona, kuriam tapus dekanu, 2007 m. rudenį vedėju paskirtas doc. dr. Artūras Judžentis, nuo 2009 m. rudens iki 2012 m. rudens – doc. dr. Nijolė Linkevičienė, nuo 2012 m. iki 2017 m. – prof. dr. Vytautas Kardelis; nuo 2018 m. rugsėjo 1 d. – doc. dr. Vilma Zubaitienė.